

- і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: матеріали XVIII Міжн. наук.-практ. форум. (20–22 вересня 2017 р.). — Львів: Ліга-Прес. — С. 205–215.
9. Лісовал А.П. Системи використання добрив: [монографія] / А.П. Лісовал, В.М. Макарєнко, С.М. Кравченко. — К.: Вид. АПК, 2002. — 350 с.
 10. Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти: [колективна монографія] / Нац. наук. центр «Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» НААН України; За ред. С.А. Балюка, А.В. Кучера. — Харків: Смуґаста типографія, 2015. — 426 с.
 11. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні: [аналіт. доп.] / В.М. Русан, О.В. Собкевич, А.Д. Юрченко. — К.: НІСД, 2012. — 31 с.
 12. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-15/page>
 13. Краснолуцький О. Здійснення землеустрою на сучасному етапі розвитку земельних відносин / О. Краснолуцький, Ю. Федорова // Землевпорядний вісник. — 2014. — № 4. — С. 2–6.

УДК 332.33 : 35.072.1

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

І.П. Ковтуняк

асистент кафедри геодезії та землеустрою

О.І. Петрище

кандидат сільськогосподарських наук

асистент кафедри геодезії та землеустрою

Подільський державний аграрно-технічний університет

Розглянуто основні ознаки управління земельними ресурсами з урахуванням процесу децентралізації влади. Розкрито поняття управління земельними ресурсами територіальних громад в умовах децентралізації влади.

Ключові слова: *децентралізація, земельні ресурси, управління земельними ресурсами, територія, територіальні громади.*

На жаль, в Україні земля як чинник добробуту і зростання, як природний ресурс досі залишається недооціненою. Особливо значущими постають питання землекористування в умовах децентралізації влади України. Це пов'язано з управлінням земельними ресурсами на сучасному етапі земельної реформи, яка відбувається в країні при практично безконтрольному становленні ринкових відносин у земельній сфері, суперечливості земельного законодавства. Виникає небезпека втратити земельні території як соціально-культурне, екологічне, економічне й політичне надбання [1].

Децентралізація є однією з ключових реформ, навколо яких відбувається реалізація пакету реформ діючої влади. У чому полягає суть цієї реформи, як її реалізують на місцях, якими є очікування від її впровадження та якими є дійсні соціальні та політичні ефекти — розглянемо на прикладі Хмельницької області.

Теоретичні та методичні аспекти, зміст поняття «державне управління земельними ресурсами» розглядали зарубіжні та в незалежній Україні науковці Д. Бабміндра, В. В'юн, В. Горлачук, Д. Гнаткович, Д. Добряк, М. Лавейкін, Л. Новаковський, І. Бистряков, Г. Гуцуляк, Р. Іванух, П. Казьмір, А. Сохнич, В. Трегобчук, А. Третяк, М. Федоров, В. Цемко, В. Юрчишин. Вони проаналізували понятійний апарат системи державного управління земельними ресурсами та змістовні характеристики процесів, що відбуваються в цій сфері діяльності.

Вагомий внесок у розробку окремих аспектів державного управління земельними ресурсами зробили В. Боколаг, О. Ботезат, В. Другак, М. Ковальський, Р. Курильцев, Ю. Литвин, О. Мордвінов, А. Мерзляк, О. Охрій, В. Пересоляк, О. Проніна, Г. Шарий, О. Чеботарьова, В. Чувпило, В. Циплухіна, А. Юрченко та інші вчені.

Метою статті є узагальнення наукових досліджень з питань децентралізації в системі управління земельними ресурсами.

Земельні ресурси — це не просто компонент природного середовища, територія, на якій проживає населення та проводиться розмежування адміністративного устрою країни, а й насамперед — економічні ресурси: сільськогосподарські землі, ліси, мінеральні родовища. Однією з властивостей цих ресурсів є їхня вичерпність, тому раціональне та науково обґрунтоване їх використання є запорукою економічного добробуту кожної країни [2, с. 5].

Основні понятійні термінами, що характеризують управління земельним фондом країни: «управління в галузі використання та охорони земель» (за Земельним кодексом України); «управління в галузі земельних відносин», «державне управління земельним фондом», «державне регулювання земельних відносин» (за доктриною земельного права); «управління земельними ресурсами», «управління землекористуванням» (за науковими працями та навчальними посібниками).

Термін, який застосовано в Земельному кодексі України, включає лише питання функціонально-правового забезпечення управління і не містить організаційно-правових положень (структури та повноважень органів управління). Терміни «державне управління земельним фондом» та «управління земельними ресурсами» майже є синонімами. Однак функції цих видів управління недостатньо пов'язуються з регулюванням земельних відносин, а об'єкти управління — з земельним фондом або земельними ресурсами і є занадто обмеженими [3].

Класифікаційною ознакою земельних ресурсів України є природно-історичний стан та господарське використання окремих їхніх частин — земельних угідь, тобто ділянок (контурів) землі, які систематично використовуються для певних життєвих потреб суспільства [4].

На сьогодні питання земельних відносин контролюється органами місцевого самоврядування тільки в межах населених пунктів. Це лише близько 4% території України, а 96% земельних ресурсів перебувають у розпорядженні виконавчих органів влади. Цю систему необхідно змінити, передавши основну частину земельних ресурсів у розпорядження саме органам місцевого самоврядування, спроможним територіальним громадам, а іншу частину залишити за державою, а саме — 84% земельних ресурсів має бути в розпорядженні територіальних громад і 16% — Кабінету Міністрів України (землі дна територіального моря; землі під великими та малими річками; землі в зоні відчуження;

землі природно-заповідного фонду; землі лісового фонду; землі міністерства оборони) [5].

Головна мета децентралізації — суть реформи, в основі якої передбачено:

1) зміни адміністративно-територіального устрою із суттєвим скороченням чисельності районів (із сьогоднішніх 490 планується укрупнити до 100) та впровадження нового типу адміністративних територій — спроможних територіальних громад (близько 1500) на основі сучасних міських, селищних і сільських рад;

2) зміни по системі органів публічної влади, де на базі сьогоднішніх місцевих органів виконавчої влади (обл-, райдержадміністрації) та органів місцевої самоврядування (обл-, райради) планується переформувати повноваження на користь новостворених виконавчих комітетів рад; новостворені громади, очолювані головами громад, у структурі представлені радою та виконкомом ради громади, мають замінити виконкоми міських, сільських і селищних рад.

Від реформи передбачено такі очікувані ефекти:

1) ефективний адміністративно-територіальний устрій: виконкоми обл-, і райрад перебирають на себе головний обсяг повноважень сучасних обл- і райдержадміністрацій, адміністративні й соціальні послуги передбачено надавати в кожному новоствореному центрі громади, за «обрізаними» у функціях адміністраціями (інститут префектур) закріплюються повноваження з контролю за законністю дій органів місцевого самоврядування та координації місцевих представництв центральних органів виконавчої влади;

2) широкі повноваження для громад, які умовно структуровані на три групи;

3) фінансові ресурси для реалізації планів розвитку;

4) соціальні ефекти.

Реформа розрахована на кілька років і впроваджується поетапно. На сьогоднішній день урядовці звітують про таке:

- прийнято 78% планованих законів у рамках концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Зокрема, закони: «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики», «Про муніципальну варту» (у першому читанні);

- прийнято зміни до Бюджетного і Податкового кодексів;

- підготовлено пакет законів щодо внесення змін до Конституції України в частині децентралізації, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації («Про місцеве самоврядування в Україні», «Про пре-

фектів», «Про адміністративно-територіальний устрій»);

- створено базу для проведення реформ: затверджено методичку формування спроможних громад, утворено офіси реформ у 24 областях, розроблено перспективні плани в 24 областях (з них 22 вже затверджені облрадами та урядом), створено фінансово-економічні засади розвитку територій, частково реформовано міжбюджетні відносини та податкове законодавство (в рамках децентралізації фінансових ресурсів);

- створено перші 159 об'єднаних територіальних громад (на основі 793 громад, що добровільно об'єдналися), проведено перші вибори до рад громад та їхніх голів, проведено їхні перші сесії, реєстрацію депутатських корпусів, розпочалося комплектування виконавчих органів та формування бюджетів громад;

- у рамках фінансової та бюджетної децентралізації доходи місцевих бюджетів збільшено на 42,5% за рахунок переданих на місцях 5% акцизу з тютюнових виробів, алкогольних напоїв, нафтопродуктів. В абсолютних числах доходи місцевих бюджетів за січень-жовтень 2015 р. порівняно із січнем-жовтнем 2014 р. зросли відповідно з 56,2 до 80 млрд грн;

- розроблено 849 проектів регіонального розвитку із сумарним обсягом фінансування 2,9 млрд грн;

- розпочато процес передачі повноважень в окремих галузях, зокрема в будівництві, де спрощено процедуру затвердження проектів будівництва, оформлення переобладнання та перепланування житлових приміщень, розроблено ініціативи щодо приведення системи технічного регулювання в будівництві до вимог ЄС.

У Хмельницькій області ситуація така:

- напередодні реформи в області було 605 рад, з них 13 міських, 24 селищних, 568 сільських. Після реформи, згідно із затвердженням Перспективним планом очікується сформувати 54 об'єднаних територіальних громад, схвалених обласною радою;

- уже об'єднано 22 територіальні громади, перспективні плани затверджено ще для 25;

- протягом листопада-грудня 2015 р. розпочалася практична апробація новосформованих територіальних громад на предмет життєспроможності. На цьому етапі можна сказати про:

- 1) посилену увагу до їхніх проблем з боку облдержадміністрації та фахівців Офісу реформ;

- 2) необхідність працювати в умовах нормативної та структурної незавершеності.

У цілому, погоджуючись із непоодинокими публічними заявами, можемо констатувати, що впровадження реформи з децентралізації в Хмельницькій області відбувається досить активно і планомірно. Проте про якісні ефекти

від впроваджених ініціатив, говорити ще зарано [6].

Проте ще далеко не всі законопроекти, необхідні для прискорення децентралізації прийняті Верховною Радою України.

Зокрема, закони, необхідні для формування спроможних територіальних громад: «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо добровільного приєднання територіальних громад)». Забезпечить фінансування об'єднаних територіальних громад, які визнані за рішенням Уряду спроможними, а також територіальних громад, які приєдналися до спроможних ОТГ.

- «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст обласного значення». Цей закон розблокує процес формування спроможних територіальних громад навколо міст обласного значення, прирівняє територіальні громади міст обласного значення до спроможних об'єднаних територіальних громад та запровадить механізм добровільного приєднання громад до міст.

Для розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами потрібен закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління земельними ресурсами в межах території об'єднаних територіальних громад». Повноваження органів місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами не поширюються на землі за межами населених пунктів в межах однієї територіальної громади. Закон розширить повноваження органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин, наділить сільські, селищні, міські ради об'єднаних територіальних громад повноваженнями розпоряджатися землями в межах території відповідних територіальних громад, у тому числі поза межами населених пунктів [7].

ВИСНОВКИ

Упровадження реформи з децентралізації в Хмельницькій області відбувається досить активно і планомірно. Проте про якісні ефекти за результатами впроваджених ініціатив говорити ще зарано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Малоокий В.А. Територіальні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад: / В.А. Малоокий [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>
2. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія

- / В.Є. Данкевич — Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. — 392 с.
3. Сохнич А.Я. Управління земельними ресурсами: Регулювання земельних відносин: [навч. посіб.] / А.Я. Сохнич, В.В. Горлачук, А.В. Наход; [за ред. А.Я. Сохнича]. — Львів, 2008. — 255 с.
 4. Горланчук В.В. Управління земельними ресурсами: Підручник / В.В. Горланчук, В.Г. В'юн, І.М. Песчанська, А.Я. Сохнич та ін. за ред. д.е.н., проф. Горлачука В.В., 2-ге вид., випр. і переробл. — Львів: Магнолія 2006. — 443 с.
 5. Костишин О.О. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua>
 6. Хід реформи з децентралізації у Хмельницькій області : новини об'єднаних громад, діяльність Офісу реформ, Перспективний план, процеси об'єднання тощо [Електронний ресурс] / <http://buktoloka.com.ua>
 7. Прискорюємо децентралізацію: завдання для Парламенту на VII сесію (+ інфографіка) [Електронний ресурс] / <http://decentralization.gov.ua>

УДК 332 : 631.1

РОЛЬ ТА МІСЦЕ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

О.В. Бутрим

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
завідувач лабораторії економіки низьковуглецевого розвитку агросфери*

Інститут агроекології і природокористування НААН

Доведено, що спосіб землекористування в Україні не є збалансованим, чим обґрунтовується необхідність реформування організаційно-економічних відносин між суб'єктами землекористування для запровадження низьковуглецевого землекористування (НВЗ). Визначено роль та місце НВЗ у формуванні системи збалансованого розвитку агросфери, що обумовлює вибір стратегічних напрямів формування внутрішнього вуглецевого ринку (ВВР) та доводить його результативність для збереження агроресурсного потенціалу. Обґрунтовано, що формування ВВР є способом підвищення капіталізації агроугідь, стимулом розвитку суміжних галузей економіки та джерелом фінансових надходжень для сектора сільського господарства.

Ключові слова: внутрішній вуглецевий ринок, сектор землекористування, землі сільськогосподарського призначення, резервуар мінеральних ґрунтів, низьковуглецеве землекористування.

За спрямування аграрної політики на підтримку вітчизняного виробництва основні зусилля мають скеровуватися на реформування організаційно-економічних зв'язків у процесі сільськогосподарського землекористування. Ключовою метою запровадження цих реформ є досягнення збалансованого землекористування, що забезпечить відновлення і збереження агроресурсного потенціалу. Умовою реалізації вказаних перетворень є збереження прийнятної рівня рентабельності підприємств агропромислового профілю, а найбільш реальним способом досягнення цих цілей — запровадження низьковуглецевого землекористування (НВЗ). Цей спосіб використання сільськогосподарських земель забезпечує через вжиття системи землеохоронних заходів безвід'ємний баланс вуглецю

в резервуарі мінеральних ґрунтів, що відкриває шлях до підвищення капіталізації сільськогосподарських угідь та є джерелом додаткових фінансових надходжень у сектор агровиробництва завдяки запровадженню фінансово-економічного інструменту внутрішнього вуглецевого ринку (ВВР) сектора землекористування. Крім того, запровадження системи заходів є стимулом розвитку суміжних галузей господарства, таких як скотарства, агрохімії, сільськогосподарського землекористування, що сприяє створенню додаткових робочих місць і, у підсумку, здатне формувати не лише збалансований розвиток агросфери, а і активізувати фінансово-економічні потоки в державі, спрямовані на подолання економічної кризи, чим підкреслюється актуальність обраного напрямку дослідження.